УДК 378.147 DOI:10.30837/nc.2023.3.43

Дистанційне навчання з використання програмного забезпечення в управлінні місцевими бюджетами

Марина Рябокінь,
Євген Котух,
Оксана Гордей,
Олена Новицька,
Ганна Мельничук

Розвиток інформаційних технологій в Україні дозволив впроваджувати якісні методи та форми дистанційного навчання починаючи з кінця XX ст. Однак, починаючи з пандемії, зумовленої COVID-19, відбувся стрімкий розвиток дистанційних форм навчання. Усі заклади вищої освіти були змушені екстрено перейти на дистанційну форму навчання. Наступний етап посилення ролі дистанційного навчання та широкого використання його можливостей відбувся з початком повномасштабного військового вторгнення рф на територію України 24 лютого 2022 року. Ще недавно викладачі лише потенційно передбачали здійснення можливого переходу на дистанційну форму навчання, намагалися виявити складнощі методичного, навчального, педагогічного та психологічного характеру, передбачити проблеми у взаємодії «викладач-здобувач» в процесі навчання у цьому форматі. Проте, сьогодні жоден заклад вищої освіти не може повноцінно реалізовувати освітній процес без використання дистанційної форми навчання. При цьому, методи та інструменти такого навчання постійно вдосконалюються та розширюються. Наразі доступні всі можливості для ефективного навчання здобувачів вищої освіти, в тому числі для навчання з використання програмного забезпечення у різних сферах економіки.

Використання сучасних дистанційних технологій (часткове або повне) дозволяє якісно вдосконалювати процес здобуття вищої освіти, адже застосування сучасних технологій покращує можливості підготовки конкурентоспроможних фахівців, які будуть відповідати сучасним запитам роботодавців.

Мета статті: розкриття можливостей підвищення якості дистанційного навчання на прикладі використання програмного забезпечення в управлінні місцевими бюджетами у освітньому процесі для посилення професійних практичних навичок здобувачів вищої освіти.

Об'єктом дослідження є процес дистанційного навчання з використанням програмного забезпечення в управлінні місцевими бюджетами в Державному податковому університеті.

У Законі України «Про вищу освіту» [1] зазначено, що одним із принципів державної політики є доступність вищої освіти, у зв'язку з чим МОН України рекомендувало розробити заходи щодо забезпечення проведення навчальних занять за допомогою дистанційних технологій [2]. Дистанційне навчання (англ. distance learning) — це форма освіти, яка передбачає використання сучасних технологій та інтернету для віддаленого вивчення навчальних матеріалів здобувачами, тестування

рівня їх знань, а також комунікації з викладачами.

Сьогодні існують різноманітні види дистанційного навчання. Проте, їх можна умовно розділити на такі групи:

1. Синхронне навчання — група здобувачів навчається одночасно під супроводом викладача в режимі реального часу.
2. Асинхронне навчання — здобувачі навчаються незалежно один від одного у рамках визначених викладачем дедлайнів.
3. Змішане (гібридне) навчання — поєднує в собі синхронне та асинхронне навчання.

В Україні у 1997 р. дистанційне навчання першими започаткували Національний політехнічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харківський національний університет радіоелектроніки та Львівський інститут менеджменту [3, с. 135].

Державний податковий університет (далі — ДПУ) розпочав використовувати елементи дистанційного навчання у 2010 р. за допомогою системи дистанційного навчання Moodle. В той час система Moodle використовувалась як експериментальна платформа для перепідготовки фахівців. Проте, у зв'язку з отриманням позитивного досвіду, використання дистанційних технологій навчання набувало подальшого поширення. Хоча ДПУ є порівняно новим учасником процесу дистанційного навчання, однак вже у 2020 р. Університет був у ТОП-15 закладів вищої освіти з організації дистанційного навчання в Україні. Наразі використовуються усі види дистанційного навчання та розвиваються можливості професійного розвитку здобувачів вищої освіти.

Останні роки набула популярності та інтенсивного розвитку тенденція активного поширення методів дистанційної освіти та віртуалізації мереж, що дозволяє розробляти та впроваджувати більш гнучкі типи віртуалізованих лабораторних рішень, у тому числі для дистанційного навчання. Більше того, функціонал віртуалізації широко підтримується майже всіма розробниками та постачальниками інформаційних технологій та провайдерами програмного забезпечення. Збільшується кількість інструментів віртуалізації, а також новітнього мережного обладнання, створених для роботи у віртуальному середовищі [4, с. 41].

Освіта майбутніх фахівців з управління публічними фінансами, безперечно, має включати та доповнювати теоретичний зміст відповідних навчальних дисциплін необхідними практичними навичками. А це неможливо без здобуття навичок використання наявного в органах місцевого самоврядування програмного забезпечення в управлінні місцевими бюджетами.

Освітній процес в ДПУ останні три роки переважно відбувається у дистанційній формі навчання, в тому числі із застосуванням спеціального програмного забезпечення. На сьогодні програмними продуктами, що забезпечують ефективне і прозоре управління бюджетами місцевого самоврядування, є ІПК «Місцевий бюджет», який інтегрований з інформаційно-аналітичною системою «LOGICA» Міністерства фінансів України.

ДПУ як єдиний відомчий заклад вищої освіти Міністерства фінансів України має унікальну можливість здійснювати навчання здобувачів з використання цих програмних продуктів в подальшій професійній діяльності.

Зокрема, у процесі вивчення основних компонент освітньої програми «Управління публічними фінансами» здобувачі вищої освіти магістерського рівня підготовки за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» мають змогу в онлайн-форматі здобувати компетентності щодо використання програмного забезпечення в управлінні місцевими бюджетами.

У 2022 р. ДПУ розпочав реалізацію проєкту щодо імплементації використання в освітньому процесі програмного забезпечення з управління місцевими бюджетами, а саме — було започатковано навчальну дисципліну «Фінансові

ресурси місцевого самоврядування», яка підготовлена на основі використання ІПК «Місцеві бюджети», розробником якого є Інформаційно-аналітичний центр «Фінтех-Черкаси», з використанням методології та програмного забезпечення, що впроваджено за результатами проєкту EU4PFM «LOGICA».

Актуальність впровадження нових інформаційних технологій в освітній процес зумовлена, перш за все, автоматизацією і цифровізацією управління фінансовими ресурсами місцевого самоврядування із застосуванням ІПК «Місцевий бюджет» та ІАС «LOGICA», що змінило вимоги до компетентностей випускника, які формуються новою кон'юнктурою ринку праці.

Метою вивчення дисципліни «Фінансові ресурси місцевого самоврядування» є формування у здобувачів вищої освіти навичок впевненого користувача ІПК «Місцевий бюджет» — від підготовки місцевого бюджету по кожному етапу до затвердження в органі місцевого самоврядування, виконання й моніторингу його показників на відкритих порталах Spending.gov.ua, openbudget.gov.ua, e-Data та ін.

Розробники ІПК «Місцевий бюджет» та ІАС «LOGICA» надали для ДПУ доступ до навчальних версій програмного забезпечення у форматі веб-доступу для п'ятнадцяти користувачів одночасно. Програма дистанційного навчання передбачає змішану форму навчання, тобто поєднує в собі синхронне та асинхронне навчання. Теоретичні матеріали розміщені на сторінці дисципліни в системі Moodle, тому здобувачі, у разі відсутності можливості приєднатись до онлайн-лекцій, можуть вивчати його самостійно у будь-який зручний час. Практичні заняття проводяться в режимі реального часу в супроводі викладача безпосередньо в ІПК «Місцевий бюджет» та ІАС «LOGICA».

Програма дистанційного навчання з використання програмного забезпечення

Рис. 1. Структура програми дистанційного навчання здобувачів вищої освіти ДПУ з використання програмного забезпечення в управлінні місцевими бюджетами

в управлінні місцевими бюджетами передбачає виконання здобувачами практичних кейсів з реального функціоналу працівників органів місцевого самоврядування в процесі планування та виконання місцевих бюджетів.

Структура курсу передбачає вивчення шести модулів (рис. 1).

Модуль 1. Ознайомлення з програмним забезпеченням та реєстрація в ІАС «LOGICA» та ІПК «Місцевий бюджет».

У результаті навчання здобувачі отримують знання та навички щодо:

- реєстрації місцевого фінансового органу, головного розпорядника бюджетних коштів у системі LOGICA; формування, наповнення, внесення змін у Довідники для планування та виконання місцевого бюджету в ІПК «Місцеві бюджети»;
- обміну інформацією між Міністерством фінансів України та учасниками бюджетного процесу на місцевому рівні, публікації інформації на порталах Openbudget.gov.ua, spending.gov.ua

Модуль 2. Процес складання проєкту місцевого бюджету в ІПК «Місцевий бюджет».

Результатом навчання є:

- реалізація на практиці програмно-цільового методу фінансування;
- підготовка бюджетних запитів (індивідуальна та загальна форми) в ІПК «Місцевий Бюджет»;
- розгляд типових форм бюджетних запитів. Загальна форма бюджетних запитів;
- заповнення розділів у формі бюджетного запиту для ІАС «LOGICA»: видатки, показники, наслідки, контроль;
- завантаження бюджетних запитів в ІАС «LOGICA» [5].

Модуль 3. Розгляд проєкту та затвердження місцевого бюджету.

Результатом навчання здобувачів є знання та навички щодо:

- створення та надсилання бюджетних пропозицій та прогнозу місцевого бюджету з застосуванням ІПК «Місцевий Бюджет» в ІАС «LOGICA»: форма ПП — 1; форма ПП — 2; форма ПП — 3;
- надсилання до Міністерства фінансів України Рішення про розгляд місцевою радою прогнозу місцевого бюджету з застосуванням ІПК «Місцевий Бюджет» в ІАС «LOGICA»;
- підготовки проєкту рішення про місцевий бюджет в ІПК «Місцевий Бюджет»;
- розпису доходів і видатків місцевого бюджету та змін до них в ІПК «Місцевий Бюджет»;
- верифікації та валідації електронних документів і в ІПК «Місцевий Бюджет» та ін.

Модуль 4. Виконання місцевого бюджету.

Результатом навчання є:

- оперативне (щоденне) завантаження інформації Державного казначейства України з ІАС «LOGICA» в ІПК «Місцевий бюджет» (інформація про стан виконання доходів і видатків; виписка по рахунках; відомості про зарахування та повернення коштів; інформація про залишки коштів на рахунках);
- оперативне (щоденне) завантаження інформації Державної податкової служби України з ІАС «LOGICA» (інформація про суми нарахованих та сплачених податків, заборгованість, переплата; інформація в розрізі платників податків — юридичних осіб в розрізі нарахування та сплати податків);
- аналіз виконання плану доходів і видатків;
- зміни до показників місцевого бюджету в ІПК «Місцевий бюджет».

Модуль 5. Касове виконання місцевого бюджету в ІПК «Місцевий бюджет».

Результат навчання:

- робота з довідником котлових рахунків;
- вивчення процесу розподілу коштів з котлових рахунків;
- формування документу «Розпорядження про виділення коштів» у процесі касового виконання місцевого бюджету;
- використання методу фінансування на основі заявки; заповнення документу по «Заявкам ГРК» в ІПК «Місцевий бюджет»;

• особливості обліку залишків асигнувань ІПК «Місцевий бюджет».

Модуль 6. Звіт про виконання бюджету і прийняття рішення щодо нього в ІПК «Місцевий бюджет».

Результатом навчання здобувачів є:

• формування та оприлюднення звітності до управлінь державного казначейства (Форми 1-дс, 2м, 4-1м, 4-2м, 4-3м, 7м);

• оприлюднення даних про доходи та видатки місцевого бюджету на порталах openbudget.gov.ua, spending.gov.ua та інших;

• формування та оприлюднення звітів про виконання паспортів бюджетних програм в ІПК «Місцевий бюджет»;

• оприлюднення звітів: про виконання місцевих бюджетів — місячні звіти; по розпоряднику; по договорах/додаткових угодах; по актах/накладних тощо.

Перевагами дистанційного навчання з використання програмного забезпечення в управлінні місцевими бюджетами на основі ІПК «Місцевий бюджет» та ІАС «LOGICA» для здобувачів вищої освіти є:

• застосування різних методів здобуття професійних навичок;

• формування навичок та вміння працювати з сучасними фінансовими технологіями;

• надання додаткових можливостей отримання майбутніми фахівцями аналітичних звітів, документації;

• підвищення якості підготовки фахівців;

• відповідність вимогам потенційних роботодавців (стейкхолдерів).

Загалом, дистанційний формат навчання в ДПУ у сучасних реаліях поєднує в собі «distance learning» та «online learning» (інтерактивне навчання за допомогою використання Internet) та розширює рамки закладу вищої освіти за допомогою застосування платформи Moodle та інших програмних продуктів (в тому числі спеціалізованих) для активної комунікативної взаємодії здобувачів з викладачами.

Дистанційне навчання має низку плюсів:

— користувачі системи дистанційного навчання мають можливість отримувати освіту у зручний для себе час, у комфортному темпі, перебуваючи в будь-якій точці світу;

— здобувачі вищої освіти мають доступ до всієї необхідної літератури після реєстрації або отримують навчальні матеріали поштою та можуть проконсультуватися з викладачем за допомогою телекомунікацій (електронна пошта, система зворотного зв'язку, соціальні мережі), що ефективніше та швидше, ніж призначати очну зустріч;

— дистанційне навчання дешевше очного та заочного;

— віддалене навчання забезпечує можливість навчатися без відриву від роботи: такого типу освіта не перериває трудовий стаж, а матеріал, здобутий здобувачем вищої освіти, може бути застосований у роботі;

— дистанційні технології підходять для організації індивідуального підходу;

— виключається можливість суб'єктивної оцінки знань, атестація відбувається у формі онлайн-тестів.

Водночас дистанційне навчання має й низку серйозних недоліків:

— звуження потенційної аудиторії, не всі бажаючі навчатися мають можливість включитись у навчальний процес (комп'ютер, доступ до Інтернет);

— недостатня комп'ютерна підготовка та/або брак практичних знань багатьох потенційних учасників процесу;

— недостатність дискусійного поля та особистої взаємодії;

— відсутність достатньої мотивації здобувачів вищої освіти.

Підсумовуючи, слід зазначити що, незважаючи на всі несприятливі фактори, які заважають реалізації повноцінного освітнього процесу в звичному офлайн-форматі, дистанційне навчання в ДПУ здатне повною мірою задовольняти всі потреби здобувачів вищої освіти щодо комунікації з викладачами в процесі здобуття знань та формування практичних навичок в майбутній професійній діяльності.

Література

1. *Закон* України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII // Відомості Верховної Ради (ВВР). 2014. № 37–38. URL: https://zakon.rada.gov.ua / laws/show/1556-18

2. *Лист* Міністерства освіти і науки №1/9-154 від 11 березня 2020 року. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2020/03/11/1_9-154.pdf.

3. *Мала І. Б.* Дистанційне навчання як дієвий інструмент управлінської освіти // Вчені записки Університету «КРОК». 2022. № 2(66). С 132–151. URL: https://snku.krok.edu.ua/index.php/vcheni-zapiski-universitetu-krok/article/view/513

4. *Лемешко О., Єременко О., Євдокименко М., Кузьміних Є.* Особливості створення віртуальної лабораторії кібербезпеки для дистанційного навчання // Новий колегіум. 2020. №3. С. 41–45. Режим доступу: https://nure.ua/wp-content/uploads/2020/Scientific_editions/nk_2020_3.pdf

5. *Гордей О., Рябокінь М., Новицька О., Котух Є., Блюма О.* Практика подання бюджетних запитів в інформаційно-програмному комплексі «Місцевий бюджет» // Економічний аналіз. (2022). № 4. Т. 32. С. 103–114. DOI: https://doi.org/10.35774/econa2022.04.103 URL: https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/2932.

15.03.2023

Відомості про авторів:

Рябокінь Марина Валеріївна — кандидат економічних наук, доцент, декан факультету фінансів та цифрових технологій, Державний податковий університет; Ірпінь, Україна, e-mail: marina.riabokin@gmail.com; ORCID: https://orcid.org/0000-0002-6724-9498; Google Scholar: https://scholar.google.com/citations?user=kviQRZgAAAAJ&hl=uk

Котух Євген Володимирович — кандидат технічних наук, доцент кафедри комп'ютерних та інформаційних технологій і систем, Державний податковий університет; Ірпінь, Україна, e-mail: yevgenkotukh@gmail. com; ORCID: https://orcid.org/0000-0003-4997-620X; Google Scholar: https://scholar.google.com/ citations?user=5BH3EG4AAAAJ

Гордей Оксана Дмитрівна — доктор економічних наук, професор кафедри публічних фінансів, Державний податковий університет; Ірпінь, Україна, e-mail: ohordei@gmail.com; ORCID: https://orcid.org/0000-0001-6938-0548; Google Scholar: https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=dJrZ7OMAAAAJ

Новицька Олена Валеріївна — кандидат економічних наук, доцент кафедри публічних фінансів, Державний податковий університет; Ірпінь, Україна, e-mail: elena.novickaja@gmail.com; ORCID: https://orcid.org/0000-0001-6451-7808; Google Scholar: https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=LNzVCkIAAAAJ

Мельничук Ганна Сергіївна — кандидат економічних наук, доцент кафедри публічних фінансів, Державний податковий університет; Ірпінь, Україна, e-mail: melnichuk.anna.s@gmail.com; ORCID: https://orcid.org/0000-0002-0640-0334; Google Scholar: https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=d3KcGa4AAAAJ